

ตำบลเกาะหมาก

อำเภอปากพะยูน จังหวัดพัทลุง

กองทุนเด่น เน้นการเรียนรู้ สู่ความพอเพียง

รวมองค์ความรู้ จากโครงการรักป่า สร้างคน ๘๔ ตำบล วิถีพอเพียง

สารบัญ

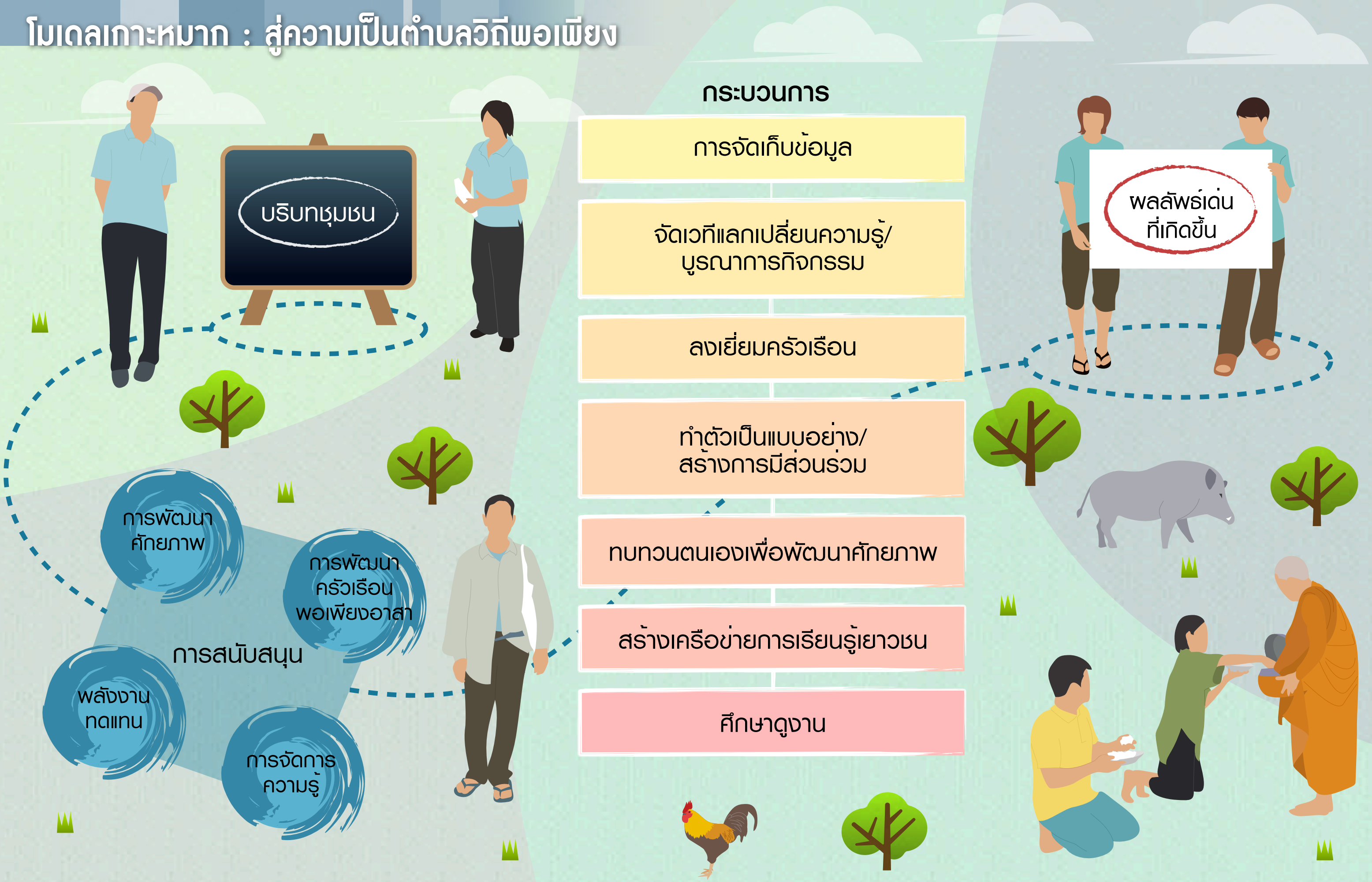
- ๐๗ สภาพแวดล้อม
- ๐๘ ความเป็นมา
- ๑๘ ก้าวเดินด้วยความปลอดภัย
- ๒๐ กลไกการขับเคลื่อน
- ๒๘ รูปธรรมความสำเร็จในพื้นที่
- ๓๔ แผนที่ความรู้
- ๓๖ ปริมาณการปล่อยคาร์บอนไดออกไซด์ที่ลดลง
- ๔๐ ภาคผนวก

นิยามความปลอดภัยของตำบลเกาะหมาก

“รู้จักจัดการตนเอง การออมเงิน
การมีอาชีพเสริม การแบ่งปันความดี
และการรู้จักจัดการทรัพยากร”

โมเดลเกาะหมาก : สู่ความเป็นตำบลวิถีพอเพียง

สภาพแวดล้อม

ในอดีต เกาะหมากมีสภาพเป็นเกาะแก่งน้อยใหญ่ต่างๆ อยู่อย่างกระจัดกระจาย แต่จากสภาพการไหลเวียนของน้ำทำให้มีตะกอนทับถมเป็นผืนแผ่นดิน ส่งผลให้เกาะต่างๆ เกิดการเชื่อมโยงต่อกันเป็นผืนดินขนาดใหญ่และขนาดเล็ก แต่ยังคงสภาพเป็นเกาะอยู่ในทะเลสาบสงขลาตอนกลาง เกาะหมากได้รับการยกฐานะขึ้นเป็นตำบลโดยอยู่ในเขตพื้นที่เขตการปกครองอำเภอปากพะยูน โดยประกอบด้วยเกาะต่างๆ ได้แก่ เกาะหมาก เกาะเสือ เกาะโคบ เกาะแหลมกรวดรวมถึงหมู่เกาะสี่และเกาะห้า สาเหตุที่เรียกว่าเกาะหมากเนื่องจากในเกาะมีต้นหมากเป็นจำนวนมาก สภาพภูมิประเทศโดยทั่วไปเป็นเนินเขาสลับกับที่ราบลุ่มเชิงเขาลาดลงสู่ทะเลซึ่งเป็นที่ยลุ่มป่าพรุหรือคินพรุ

ตำบลเกาะหมากประกอบไปด้วย ๑๑ หมู่บ้าน มีเนื้อที่ประมาณ ๖๖,๒๕๐ ไร่ จำนวนครัวเรือน ๑,๖๔๔ ครัวเรือน มีประชากรประมาณ ๖,๘๐๐ คน ส่วนใหญ่ประกอบอาชีพทำประมงพื้นบ้าน สวนยางพารา เลี้ยงสัตว์ และรับจ้างทั่วไป แต่ปัจจุบันการทำนาได้หมดไปจากตำบลเกาะหมากแล้วส่งผลให้แต่ละครัวเรือนจะประกอบอาชีพหลายอย่างเพื่อเป็นเสริมรายได้ให้แก่ครอบครัว 💧

ความเป็นมา

เกาะหมากในอดีตเป็นพื้นที่ที่มีความอุดมสมบูรณ์ด้วยทรัพยากรดิน น้ำ ป่า ทั้งยังมีนาข้าว สวนผลไม้และสัตว์น้ำทะเลที่อุดมสมบูรณ์ ทั้งยังมีป่าดิบซึ่งชาวบ้านเรียกว่า "ป่าแก" เป็นที่อยู่อาศัยของสัตว์ป่าหลากหลายชนิด เช่น เสือ ลิง ค่าง ควายเป็น วัวกระทิง และจระเข้ โดยปกติวิถีของชุมชนมีความสามารถในการพึ่งตนเองและพึ่งพากันเองในการดำรงชีวิตอยู่ก่อนแล้ว อย่างไรก็ตาม จากอดีตจนถึงปัจจุบันตำบลเกาะหมากมีการพัฒนาและเปลี่ยนแปลงไปจากเดิมหลายด้าน จึงสามารถลำดับพัฒนาการของตำบลได้ดังนี้

■ พัฒนาการตำบล

พ.ศ. ๒๕๐๐-๒๕๓๐

ยุคการพัฒนาจากนโยบายภาครัฐ

ในยุคนี้มีโครงการสร้างเขื่อนป่ากระวะ อำเภอรอนค เพื่อกั้นน้ำเค็มจากอ่าวไทยเข้าสู่ทะเลสาบสงขลาตอนบน โดยมีจุดประสงค์เพื่อให้ชาวนามีน้ำจืดไว้ใช้ในการทำนา แต่เมื่อผ่านมาระยะเวลาหนึ่ง สิ่งเหล่านั้นได้ส่งผลกระทบต่อวิถีชาวประมงในทะเลสาบสงขลา รวมถึงชาวประมงพื้นบ้าน เนื่องจากวงจรชีวิตของสัตว์น้ำวัยอ่อน

ที่วางไข่และเจริญเติบโตในน้ำเค็มและน้ำกร่อย ถูกทำลายลง จึงเป็นเหตุให้มีการรวมตัวเคลื่อนไหวประท้วงของชาวประมง ประสพการณ์ครั้งนี้ส่งผลต่อการร่วมกันฟื้นฟูทะเลสาบสงขลาในรูปแบบของชมรมชาวประมงพื้นบ้านตำบลเกาะหมาก จากนั้นมีการตั้งกลุ่มออมทรัพย์บ้านช่องพิน บ้านปากบาง นาคราช และบ้านแหลมกรวดขึ้น ซึ่งเป็นกลุ่มที่มีสมาชิกและเงินทุนจำนวนมาก ถือเป็นการรวมคนในงานพัฒนาที่ดำเนินการโดยองค์กรชุมชนแก้ปัญหาตนเอง กอปรกับที่นโยบายเพื่อการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานด้านถนนหนทางและไฟฟ้าของหน่วยงานราชการได้ทยอยเข้ามาในพื้นที่และได้รับการตอบสนองจากชุมชนด้วยดี ทำให้สิ่งอำนวยความสะดวกอย่างอื่นติดตามเข้ามาส่งผลให้ครัวเรือนต้องมีค่าใช้จ่ายเพิ่มขึ้นเพื่อแลกกับสิ่งอำนวยความสะดวกเหล่านั้น

พ.ศ. ๒๕๓๑-๒๕๓๗

ยุคการจัดการตนเอง

เรื่องผลกระทบจากการสร้างเขื่อนป่ากระวะ และปัญหาทรัพยากรสิ่งแวดล้อมที่ตามมา ทำให้เกิดกลุ่มแกนนำในพื้นที่เพื่อหาทางแก้ปัญหา โดยมีการนัดประชุมเพื่อหาทางแก้ปัญหาที่เกิดขึ้น เป็นที่เลื่อง มีผู้นำชาวบ้านไปศึกษาดูงานการพัฒนาที่บ้านคีรีวง ตำบลกำโลน อำเภอลานสกา จังหวัดนครศรีธรรมราช ทำให้เกิดแกนนำพัฒนาภาคประชาชนรุ่น ๑ ของตำบลเกาะหมาก ซึ่งกำลังสำคัญในการขับเคลื่อนกิจกรรมการพัฒนา โดยเฉพาะด้านการฟื้นฟูทะเลสาบสงขลาและการออมเงินในกลุ่มออมทรัพย์ ต่อมา มีการรวมกลุ่มชมรมชาวประมงปากพะยูน ร่วมกับแกนนำตำบลเกาะหมาก เพื่อต่อสู้ร่วมกับหลายชุมชนในการฟื้นฟูทรัพยากรในทะเลสาบ จัดตั้งขึ้นเป็นสมัชชาชาวประมงทะเลสาบสงขลา-พัทลุง นอกจากนั้น การเปลี่ยนแปลงที่สำคัญอีกอย่างหนึ่งที่เกิดขึ้นในช่วงนี้ คือ การสร้างสะพานเชื่อมฝั่งอำเภopakพะยูนกับตำบลเกาะหมาก ทำให้การสัญจรสะดวกขึ้น จึงส่งผลให้ที่ดินในตำบลเกาะหมากมีราคาแพงขึ้น

พ.ศ. ๒๕๓๘-๒๕๕๐

ยุคการพัฒนาแบบมีส่วนร่วม และภาคีสนับสนุน

ผลของการคมนาคมที่สะดวกร่วมกับรูปธรรม
พื้นฟูทรัพยากรที่เกิดขึ้นในพื้นที่ทะเลสาบสงขลา
จึงทำให้มีหน่วยงานภาครัฐ เช่น พัฒนาชุมชน
เกษตรอำเภอ และสาธารณสุขอำเภอ เข้ามา
ส่งเสริมและสนับสนุนการรวมกลุ่มเพื่อพัฒนา
ในพื้นที่ ต่อมาตำบลเกาะหมากมีการจัดทำแผน
แม่บทชุมชนขึ้นเป็นครั้งแรก และตำบลได้รับ
การสนับสนุนทุนประเภทสวัสดิการผู้ยากลำบาก
ในการประกอบอาชีพ ผ่านทางเครือข่ายออม
ทรัพย์กลางตำบลเกาะหมาก ภายใต้การ
สนับสนุนจากกองทุนเพื่อการลงทุนทางสังคม

(Social Investment Fund : SIF) และต่อมา
เครือข่ายแผนชุมชนพึ่งตนเองภาคใต้โดยการ
สนับสนุนของสถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน (พอช.)
เข้ามาให้การสนับสนุนเรียนรู้เพื่อการจัดทำแผน
ชุมชน นอกจากนี้ชาวบ้านตำบลเกาะหมากยังร่วมกับ
กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม
มูลนิธิสถาบันพัฒนาทรัพยากรชุมชน มหาวิทยาลัย
ทักษิณ และมหาวิทยาลัยมหาสารคาม จัดทำ
โครงการนำร่องเพื่อสำรวจความหลากหลาย
ทรัพยากรชีวภาพในตำบล ถือเป็นกระบวนการเรียนรู้
ที่สำคัญของคนในตำบลเกาะหมาก จึงเป็น
แรงผลักดันให้มีการจัดทำสารานุกรมทรัพยากร
ชีวภาพตำบลเกาะหมาก โดยเป็นการรวบรวมข้อมูล
องค์ความรู้เรื่องทรัพยากรเด่นทั้งสัตว์น้ำและพืช
จนเกิดการจัดตั้งชมรมการจัดการทรัพยากรชีวภาพ
ของตำบลเกาะหมากขึ้นในที่สุด

■ ทูตตำบล

การขับเคลื่อนงานพัฒนาเพื่อการพึ่งตนเองของชุมชน ส่งผลต่อการสร้างการมีส่วนร่วม การเรียนรู้ และการพัฒนาในพื้นที่จนเกิดเป็นทุนตำบล ได้แก่

ทุนการจัดการองค์การการเงินชุมชนตำบลเกาะหมาก

โดยจัดตั้งกลุ่มออมทรัพย์เพื่อสวัสดิการขึ้นในตำบล และขยายจนเต็มพื้นที่ตำบล รวมทั้งมีการเชื่อมโยงขึ้นเป็นเครือข่ายออมทรัพย์ส่งเสริมการออมเพื่อสร้างวินัยการออมของคนในชุมชน ถือเป็น การสร้างภูมิคุ้มกันให้กับคนในชุมชนอย่างดีเยี่ยม ทั้งนี้กลุ่มออมทรัพย์มีการพัฒนาผ่านการเรียนรู้จาก

ประสบการณ์ทำงานและเรียนรู้จากภายนอก จนสามารถสร้างระบบการจัดการทุน และนำไปใช้ให้เป็นแบบอย่างในการจัดการอย่างอื่นได้ด้วย

ทุนการจัดการทรัพยากรธรรมชาติ

ชาวตำบลเกาะหมากได้ประสบปัญหาสัตว์น้ำลดลง และสิ่งแวดล้อมได้รับผลกระทบจากการปิดเขื่อนปากกระวะ ทำให้การทำมาหากินในทะเลสาบยากลำบากมากขึ้น ประกอบกับปัญหาป่าชายเลนที่ลดลง ปัญหาระบบการไหลเวียนขึ้นลงของน้ำที่เปลี่ยนไป และการใช้เครื่องมือจับสัตว์น้ำแบบทำลาย ปัญหาเหล่านี้ทำให้เกิดปัญหาในระบบนิเวศของตำบล ชาวบ้านจึงรวมตัวกันโดยมีองค์กรพัฒนาเอกชน

และกลุ่มแลได้เป็นพี่เลี้ยง ทั้งยังได้รับการส่งเสริมกระบวนการเรียนรู้จากมูลนิธิสถาบันพัฒนาทรัพยากรชุมชน และมหาวิทยาลัยมหาสารคาม จนทำให้ชุมชนสามารถจัดตั้งเป็นชมรมการจัดการทรัพยากรชีวภาพตำบลเกาะหมาก นำข้อมูลที่ได้ มาเรียนรู้และเปลี่ยนข้อมูล วิเคราะห์ สังเคราะห์ จนเกิดองค์ความรู้ และเกิดกิจกรรมอนุรักษ์ในพื้นที่ตามมา

ทุนด้านอาชีพ

ตำบลเกาะหมากมีความหลากหลายทางภูมิศาสตร์ ไม่ว่าจะเป็นภูเขาและทะเล คนในตำบลจึงมีอาชีพ กิจกรรมการผลิต และดำรงชีพที่หลากหลายทั้งการประมงและการทำสวนสวนยางพารา ในปัจจุบันมีการรวมกลุ่มอาชีพเพื่อสร้างอำนาจการต่อรองหรือเพื่อแก้ปัญหาทางการประมงให้ถูกเอารัดเอาเปรียบน้อยที่สุด และเพื่อสร้างความสามารถการประกอบอาชีพอย่างยั่งยืน

ทุนทางสังคม

ชาวตำบลเกาะหมากมีความเป็นเครือญาติและอยู่ร่วมกันระหว่างวัฒนธรรมไทยพุทธและมุสลิมมาอย่างยาวนาน มีการช่วยเหลือในยามที่พี่น้องเพื่อนบ้านได้รับความเดือดร้อน 💧

เขต อุบลราชธานี/ขยายพันธุ์สัตว์น้ำ
โครงการ อนุรักษ์ป่าสร้างคน 84 ตำบล
วิถีพอเพียง ตำบลเกาะหมาก Ptt

ก้าวที่ 2 ก้าวเดิน ด้วยความพอเพียง

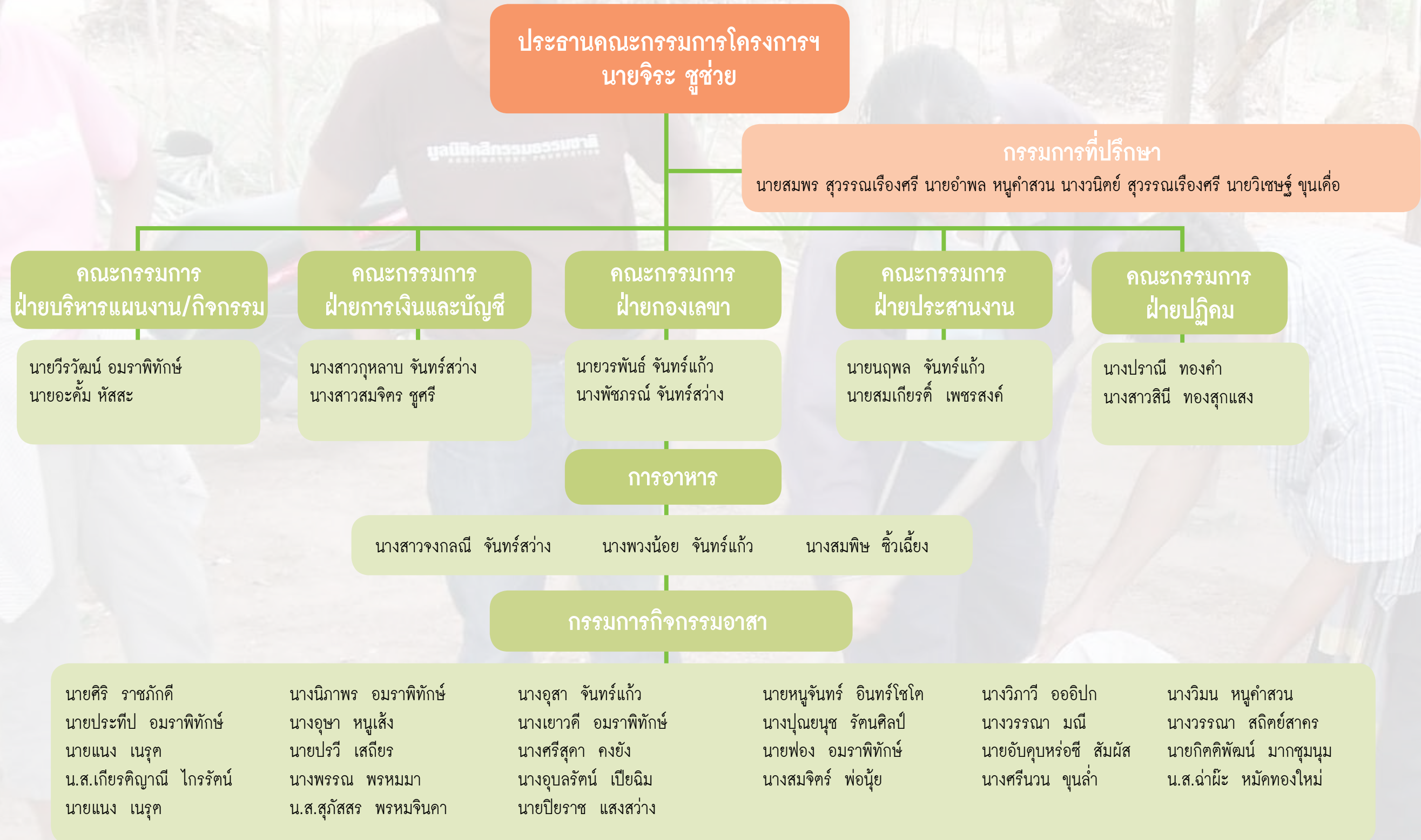
การเข้าร่วมโครงการรักษ์ป่า สร้างคน ๘๔ ตำบล วิถีพอเพียง ของตำบลเกาะหมาก เริ่มจากประธาน
ชมรมการจัดการทรัพยากรชีวภาพตำบลเกาะหมาก ทราบข่าวการเปิดรับสมัครเข้าร่วมโครงการฯ เมื่อ
ปลายปี พ.ศ.๒๕๕๑ จึงได้ปรึกษากับคณะกรรมการชมรมและตัดสินใจสมัครเข้าร่วมโครงการฯ เพราะ
เห็นว่าจะมีความสอดคล้องกับกิจกรรมและเนื้อหาที่ชุมชนตำบลเกาะหมากได้ดำเนินการอยู่แล้ว หากมี
โครงการฯ เข้ามาก็จะสามารถต่อยอดงานพัฒนาให้กับชุมชนได้และด้วยความพร้อมของพื้นที่ รวมถึง
ศักยภาพ ความตั้งใจ การมีส่วนร่วมของชุมชน และประสบการณ์ทำงานร่วมกับภาคีต่างๆ สิ่งเหล่านี้
จะเป็นตัวช่วยหนุนเสริมให้เกิดการขับเคลื่อนภายในตำบลได้เป็นอย่างดี ทำให้ตำบลเกาะหมากได้รับ
คัดเลือกเข้าร่วมโครงการฯ เมื่อต้นปี พ.ศ.๒๕๕๒ โดยเป็นพื้นที่โครงการฯ ระยะที่ ๓ 🚰

■ กลไกการขับเคลื่อน

คณะกรรมการโครงการฯ ถือเป็นกลไกสำคัญในการขับเคลื่อนงาน โดยคณะกรรมการโครงการฯ ได้มาจากการหารือและคัดเลือกกลุ่มคนที่มีบทบาทเป็นแกนนำในงานพัฒนาในองค์กรต่างๆ ของชุมชน เช่น แกนนำจากกลุ่มออมทรัพย์ แกนนำจากชมรมการจัดการทรัพยากรชีวภาพและผู้นำธรรมชาติ โดยมีผู้นำทางการเข้ามามีส่วนร่วมน้อยมาก นอกจากนั้นวิธีการการทำงานก็มีการเชื่อมโยงกันเป็นเครือข่ายความสัมพันธ์ เรียนรู้กันโดยธรรมชาติทั้งงานกลุ่มและส่วนบุคคลเพื่อหนุนเสริมทำงานซึ่งกันและกัน โดยสามารถแบ่งคณะกรรมการโครงการฯ ออกเป็นฝ่ายได้ดังนี้

คณะกรรมการโครงการฯ ตำบลเกาะหมาก

กลยุทธ์การให้แกนนำโครงการฯ เป็นแบบอย่างและเข้าร่วมในกิจกรรมโครงการฯ อย่างสม่ำเสมอ

กลยุทธ์การหักใ้โน้ เช่น ฝึกการเป็นผู้ดำเนินการประชุมประจำเดือนของกรรมการ ด้วยการหมุนเวียนกันไป ไม่จำกัดว่าจะต้องเป็นประธานโครงการฯ เพื่อดำเนินการประชุมในทุกครั้งหรือการให้บทบาทเจ้าหน้าที่ประจำตำบล ซึ่งเป็นลูกหลานชุมชนให้เกิดทักษะการดำเนินงานการประชุม

กลยุทธ์การสรุปการทำงานจากภายหลังการเสร็จสิ้นกิจกรรม ในส่วนที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการทำกิจกรรม ผลลัพธ์ที่เกิดขึ้น ข้อคิดเห็นและข้อค้นพบจากการทำกิจกรรม และแนวทางในการแก้ไขปัญหา

กลยุทธ์การใช้กลุ่มเยาวชนในการเพิ่มคนเข้ามาทำงาน
กลยุทธ์การใช้กิจกรรมกองทุนสวัสดิการในการรวมครัวเรือนพอเพียงอาสา เป็นต้น

คณะกรรมการโครงการฯ มีบทบาทที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินโครงการฯ ในพื้นที่ครอบคลุมในเรื่องของการสร้างความเข้าใจเกี่ยวกับการดำเนินงานสู่แนวทางวิถีพอเพียงภายในชุมชนกับกลุ่มเป้าหมาย และกลุ่มภาคีหน่วยงานเครือข่ายในพื้นที่ ทั้งเรื่องการวางแผนการขับเคลื่อนงานและการติดตามงานตามแผนงานโครงการฯ โดยมีกลยุทธ์การทำงานที่ไม่ตายตัวสามารถปรับเปลี่ยนไปตามสิ่งที่เกิดขึ้นโดยมีกลยุทธ์ที่สำคัญ เช่น

กลยุทธ์การจัดประชุมปรึกษาหารือโดยตรงอย่างเป็นทางการและอย่างไม่เป็นทางการ เช่น การพูดคุยแลกเปลี่ยนข้อมูลความเห็นเป็นรายคนหรือรายกลุ่มย่อยตามความสะดวกและโอกาสที่ได้พบกัน

กลยุทธ์การลงเยี่ยมกลุ่มครัวเรือนพอเพียงอาสา หรือการประชุมสัญจรในบางครั้งกับครัวเรือนพอเพียงอาสา เพื่อให้กำลังใจและเก็บเกี่ยวความรู้ข้อคิดเห็นจากครัวเรือน

กลยุทธ์การใช้เวทีชุมชนเพื่อบูรณาการกิจกรรมการประชาสัมพันธ์ และแสดงความคิดเห็นผ่านเวทีเครือข่ายหรือภาคีหน่วยงานในตำบล เช่น เวทีประจำเดือนของกลุ่มออมทรัพย์ เป็นต้น

ทีมงานภาคสนาม ปตท.

ถือเป็นกลไกหลักในการขับเคลื่อนงานโครงการฯ ทั้งในการกระตุ้นสร้างการเรียนรู้ให้คณะกรรมการโครงการฯ และครัวเรือนพอเพียงอาสา โดยประกอบไปด้วย ๓ ส่วน ดังนี้

ที่ปรึกษาภาค มีบทบาทหน้าที่เป็นตัวแทนของโครงการฯ ระดับภาคในการสื่อสารและสร้างความเข้าใจกับผู้บริหารโครงการฯ รวมทั้งประสานความร่วมมือกับภาคีเครือข่าย ทำงานร่วมกับตำบล ให้คำแนะนำ วิเคราะห์ปัญหาที่เกิดจากการดำเนินงาน จัดทำและประเมินความเป็นไปได้ของแผนตำบลวิถีพอเพียง

เจ้าหน้าที่ประจำภาค ทำหน้าที่สร้างความเข้าใจโครงการฯ และเตรียมความพร้อมของตำบล โดยการทำแผนเรียนรู้ร่วมกับแกนนำและวิเคราะห์แผนวิถีพอเพียง ประสานงานเป็นสื่อกลางระหว่างชุมชนกับโครงการฯ ทั้งยังให้คำปรึกษา และร่วมวางแผนกระบวนการเรียนรู้ในกิจกรรมต่างๆ วิเคราะห์ ปัญหาและความเป็นไปได้ในการดำเนินกิจกรรมติดตามประเมินผลของกิจกรรมและแผนงานนั้นๆ

เจ้าหน้าที่ประจำตำบล มีบทบาทในการร่วมทำงานกับชุมชน ทั้งด้านบริหารจัดการคนและการบริหารจัดการเงิน ประสานงานกับหน่วยงานต่างๆ และทำงานด้านกระบวนการมีส่วนร่วมกับมูลนิธิพัฒนาองค์กรเอกชน

■ รูปธรรมความสำเร็จในพื้นที่ จากสวนสมุนไพรเป็นศูนย์เรียนรู้

ทุนเดิมในเรื่องความรู้
สมุนไพรและการรักษา
สุขภาพในชุมชน

ชุมชนร่วมกันจัดทำ
ศูนย์เรียนรู้สมุนไพร
และศูนย์เรียนรู้เศรษฐกิจชุมชน

ต่อยอดไปสู่การเป็น
ศูนย์กลางการจัด
กิจกรรมต่างๆ เฉพาะในชุมชน

- ได้รับการหนุนเสริม
จัดทำหลักสูตรชุมชน
- ศึกษาดูงาน

เฉพาะความรู้เรื่องสมุนไพรในท้องถิ่น จึงได้จัดทำหลักสูตรชุมชน โดยดำเนินกิจกรรมเพื่อพัฒนาศูนย์เรียนรู้ด้านสมุนไพร และความรู้ทางภูมิปัญญา ด้วยการศึกษาดูงานที่บ้านไม้เรียง จังหวัดนครศรีธรรมราช เพื่อศึกษาแนวคิดหลักคิดครัวเรือนพอเพียง และการศึกษาดูงานที่บ้านเขากลม จังหวัดกระบี่ เพื่อเรียนรู้ด้านหลักคิดการพึ่งพาตนเอง การปลูกผักอินทรีย์ชีวภาพ การจัดการพื้นที่ กติกาชุมชนด้วยการใช้หลักศาสนา นอกจากนี้ยังได้เรียนรู้เรื่องโฮมสเตย์ของตำบลท่าข้าม และบ้านหน้าควาย จังหวัดตรัง เพื่อเรียนรู้การจัดการพื้นที่ครอบครัวพอเพียง ให้ได้เห็นและเรียนรู้การดำเนินกิจกรรมตามแนวทางวิถีพอเพียง การปลูกพืช การทำปุ๋ยหมัก และการเลี้ยงสัตว์ควบคู่กันไปด้วย

ต่อมาชุมชนได้มีการระดมแรงกาย วัสดุคิบและแรงเงิน เพื่อถางปรับพื้นที่ สำหรับจัดตั้งสถานที่เพื่อเป็นแหล่งรวบรวมความรู้ที่ได้ไปศึกษาดูงานมาและความรู้กิจกรรมของชุมชนเอง ให้สามารถ

ผลจากการลดลงของทรัพยากรสัตว์น้ำในทะเลสาบสงขลา ตอนกลาง ทำให้เกิดกระบวนการแก้ปัญหาของชุมชนโดยการรวมกลุ่มกันของชาวบ้าน ทำให้เกาะหมากมีต้นทุนเพื่อเป็นฐานต่อยอดในการพัฒนาที่สำคัญ โดยเฉพาะทุนทางสังคม ได้แก่ กลุ่มองค์กรชาวบ้านในพื้นที่ทั้งองค์กรด้านการเงินและสังคม ตลอดจนทักษะความรู้ในการประกอบอาชีพและการอยู่ร่วมกันในด้านต่างๆ เช่น การจัดการกองทุน การประมงและฟื้นฟูสัตว์น้ำ ป่าพรุ สมุนไพรและการรักษาสุขภาพในชุมชน ศาสนา และศิลปพื้นบ้าน เป็นต้น

การหนุนเสริมจากโครงการฯ ได้ต่อยอดและพัฒนาภายใต้ความสอดคล้องกับศักยภาพและความต้องการการมีส่วนร่วมของชุมชน โดย

เป็นได้ทั้งศูนย์เรียนรู้สมุนไพรและศูนย์เรียนรู้เศรษฐกิจชุมชนตำบลเกาะหมากควบคู่กัน โดยมีฐานความรู้ภายในศูนย์ เช่น ฐานปุ๋ยหมักน้ำอินทรีย์ชีวภาพ ฐานปุ๋ยหมักแห้งอินทรีย์ชีวภาพ ฐานเลี้ยงปลา ฐานเตาเผาถ่านถึง ๒๐๐ ลิตร ฐานพันธุ์พืชสมุนไพร ฐานสุขภาพ ฐานดนตรีไทย และฐานภูมิปัญญา โดยชุมชนใช้หลักการทำงานด้วยจิตอาสา มีความไว้วางใจ รู้หน้าที่ และทำงานเป็นทีม จึงเกิดผลอย่างเป็นรูปธรรม คือชาวบ้านหลายคนให้ความสนใจในแนวปรัชญาและทฤษฎีเศรษฐกิจพอเพียง เข้าร่วมการขับเคลื่อนโครงการฯ ทำให้แกนนำมีการนำแนวคิดและความรู้ที่ได้้นำปรับใช้ภายในครัวเรือนของตนเอง ทั้งยังมีการเชื่อมประสานกับภาคีเครือข่ายการพัฒนา เช่น ค่ายทหารอภัยบริรักษ์ ช.๔๐๑ หน่วยทหารการพัฒนาจากพื้นที่จังหวัดพัทลุงที่มาร่วมงานในพื้นที่ โดย อบต.ตำบลเกาะหมาก เข้ามาร่วมสนับสนุนในการเป็นสถานที่จัดประชุมประจำเดือนโครงการฯ เป็นศูนย์ประสานงานกิจกรรมผู้สูงวัยใส่ใจสุขภาพและส่งเสริมสุขภาพด้วยการกินผักปลอดสารพิษ สถานที่เรียนรู้และทำกิจกรรมของกลุ่ม อสม. กลุ่มผู้สูงอายุ กลุ่มเยาวชนคนรักเกาะหมาก การศึกษานอกโรงเรียน และกลุ่มเกษตรกร โดยเน้นการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ภายในชุมชนเป็นหลัก

ฟื้นฟูทรัพยากรสัตว์น้ำชายฝั่ง

ด้วยสภาพทางภูมิศาสตร์ของตำบลเกาะหมากที่เป็นเกาะขนาดใหญ่ในทะเลสาบสงขลา จังหวัดพัทลุง ซึ่งเป็นทะเลสาบน้ำกร่อยถึงจืด จึงมีความอุดมสมบูรณ์ไปด้วยทรัพยากรสัตว์น้ำนานาชนิด ทั้งกุ้ง หอย ปู ปลา ถือเป็นแหล่งน้ำที่หล่อเลี้ยงชีวิตผู้คนในตำบลเกาะหมากมายาวนาน การพัฒนาที่ผ่านมาได้ส่งผลกระทบต่อความเจริญเติบโตของสัตว์น้ำวัยอ่อน ทำให้สัตว์น้ำมีจำนวนลดน้อยลง พร้อมๆ กับมีการเปลี่ยนแปลงทางกายภาพ เช่น ทะเลสาบตื้นเขิน ซึ่งเกิดจากการตกตะกอนของดินโคลนที่ถูกชะล้างลงสู่รอบทะเลสาบทับถมกันมานานหลายปีและมีแนวโน้มเพิ่มมากขึ้นเป็นต้น ชาวบ้านตำบลเกาะหมาก และชุมชนใกล้เคียงต่างตระหนักถึงปัญหาดังกล่าว จึงรวมตัวกันแก้ปัญหากันมานานกว่า ๒๐ ปี ทั้งเรียกร้องให้หน่วยงานภาครัฐ เช่น กรมประมง สำนักงานเจ้าท่า กระทรวง ทบวงกรมต่างๆ ที่เกี่ยวข้องมาดำเนินการเพื่อฟื้นฟูทะเลสาบร่วมกัน ขณะเดียวกัน

ชาวบ้านยังมีการรวมกันเป็นชมรมชาวประมงตำบลเกาะหมาก สร้างเวทีการพูดคุยหารือ หาความร่วมมือเพื่อการฟื้นฟูทะเลสาบในอีกทางด้วย จนสามารถจัดตั้งกลุ่มออมทรัพย์กลางเกาะหมาก เพื่อเป็นแหล่งเงินทุนสำหรับช่วยเหลือให้กู้ยืมหมุนเวียนกันภายในชุมชน และนำผลกำไรมาจัดสวัสดิการให้กับสมาชิกชุมชน มีการสร้างเขตอนุรักษ์พันธุ์สัตว์น้ำในระดับหมู่บ้านครบทุกหมู่บ้านจำนวน ๑๑ พื้นที่ตามแนวชายฝั่งทะเลสาบหน้าหมู่บ้าน และมีกติกาการห้ามจับสัตว์น้ำในเขตดังกล่าว นอกจากนี้ยังสร้างความร่วมมือกับหน่วยงานจากภายนอกที่เข้ามาสนับสนุนเป็นพี่เลี้ยงซึ่งหลายหน่วยงาน เช่น กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม มูลนิธิสถาบันพัฒนาทรัพยากรชุมชน และกลุ่มแล้ไต้ เป็นต้น

โครงการฯ ได้ต่อยอดและเสริมความมั่นคงในกิจกรรมการฟื้นฟูสัตว์น้ำในพื้นที่ โดยให้สอดคล้องกับศักยภาพและวิถีของชุมชน พบว่า ประสิทธิภาพการเพาะพันธุ์สัตว์น้ำในพื้นที่เขตอนุรักษ์พันธุ์สัตว์น้ำที่ผ่านมา หากมีการสานต่อ บูรณาการความรู้และประสบการณ์ร่วมกับภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านการอนุรักษพันธุ์สัตว์น้ำที่เหมาะสมกับสภาพพื้นที่ น้ำกร่อยในเขตอนุรักษ์พันธุ์สัตว์น้ำในชุมชนที่มีอยู่แล้ว จะสามารถนำไปสู่การจัดการทรัพยากรในพื้นที่ และการแก้ปัญหาปากท้องได้อย่างเหมาะสม รวมถึงสามารถสร้างจุดการเรียนรู้บ่อเพาะพันธุ์ และขยายพันธุ์สัตว์น้ำในชุมชน กำหนดจุดและวางแผนการจัดทำจุดเรียนรู้บ่อเพาะพันธุ์และขยายพันธุ์สัตว์น้ำ ทำให้เกิดความอยู่รอดและขยายพันธุ์สัตว์น้ำต่างๆ อย่างยั่งยืนต่อไป 💧

■ แผนทึ่ควาามรู้

แหล่ง/จุดเรียนรู้ตำบลเกาะหมาก

๐ - ๘๔ เรียนรู้สุนนไพร หมู่ ๑๐ บ้านหัวหิน
กระซังขยายพันธุ์กึ่ง หมู่ ๘, ๗, ๑๐
กองทุนสวัสดิการแกนนำตำบลเกาะหมาก
เครือข่ายออมทรัพย์กลาง ต.เกาะหมาก
กลุ่มเยาวชนรักษะเกาะหมาก
ภูมิปัญญาการแกะรูปหนังตะลุง
กลุ่มศิลปะการประดิษฐ์จากเศษวัสดุ
กลุ่มวิสาหกิจชุมชน (ไข่นหิน)
กลุ่มวิสาหกิจชุมชน (กรวดทรายล้าง)

ปริมาณการปล่อยคาร์บอนไดออกไซด์ที่ลดลง จากการทำกิจกรรมตลอดระยะเวลาที่เข้าร่วมโครงการฯ

ตำบลเกาะหมากลดการปล่อยคาร์บอนไดออกไซด์ลงได้ ๔๐,๗๕๕ กิโลกรัม จากกิจกรรมปลูกต้นไม้
กิจกรรมรณรงค์การประหยัดพลังงาน คัดแยกขยะ และพลังงานทดแทนที่ใช้แทนแก๊สหุงต้ม

หน่วย : กิโลกรัม CO₂

กิจกรรม	ปริมาณ CO ₂ ที่ลดการปล่อยลง
ปลูกต้นไม้	36,380
คัดแยกขยะ	733
พลังงานทดแทนที่ใช้แทนแก๊สหุงต้ม	287
กิจกรรมรณรงค์การประหยัดพลังงาน	3,355
รวม	40,755

หมายเหตุ : เก็บข้อมูลจากกลุ่มครัวเรือนพอเพียงอาสาที่เข้าร่วมโครงการฯ

ภาคผนวก

รายชื่อคนต้นแบบ

๑. นายวีรวัฒน์ อมราพิทักษ์ : ครั้วเรือนคันแบบ
๒. นางปราณี ทองคำ : เศรษฐกิจครัวเรือน
๓. นายอะคัม หัสสะ : ผู้นำความคิดด้านวิถีพอเพียง
๔. นายจิระ ชูช่วย : นักคิคนักพัฒนาตามแนววิถีแห่งการพึ่งตนเอง
๕. นายประทีป อมราพิทักษ์ : ภูมิปัญญาและการแกะรูปหนังตะลุง
๖. นายศิริ ราชภักดิ์ : นักกิจกรรมคนอาสา ครั้วเรือนพอเพียง
๗. นางสาวกุหลาบ จันทรสว่าง : นักออกแบบและประดิษฐ์ของเหลือใช้ในชุมชน
๘. นายพิชัย จันทรสว่าง : ภูมิปัญญาและการประดิษฐ์ของใช้จากกลวดล้าง

รายชื่อครัวเรือนพอเพียงอาสา

๑. นางพวงแพญ แดงแสงทอง	๑๔. นางสาวสุภาวดี ชูแก้ว	๒๗. นางวิจิย แสงสว่าง
๒. นายชัยรัตน์ บัวเผื่อน	๑๕. นายทวีศักดิ์ มัธยม	๒๘. นางสุภารัตน์ ออฮิปก
๓. นางสาวถาวร เกื้อทองสัน	๑๖. นางหรรณะ มัธยม	๒๙. นายวิรัตน์ โชติมณี
๔. นางวรรณมา เกื้อทองสัน	๑๗. นายสวาท จาริยะ	๓๐. นายสะเทือน โจมพัฒนา
๕. นายสว่าง ซาลี	๑๘. นายวีวัฒน์ อมราพิทักษ์	๓๑. นายปัญญา พอนวล
๖. นางสาวจิรารัตน์ ขุนล่า	๑๙. นางพัชรณั จันทรสว่าง	๓๒. นางห้วง โชติมณี
๗. นางคลฤดี จันทนา	๒๐. นางเอียง จันทรสว่าง	๓๓. นายถัน ช่วยนุกูล
๘. นางไชนัน ขุนล่า	๒๑. นายสมพร สุวรรณเรืองศรี	๓๔. นางสาววรรณรัตน์ เปี้ยฉิม
๙. นางรัชนี รอดรวยรีน	๒๒. นายบุญชู ไกรแก้ว	๓๕. นายจิต สอนสังข์
๑๐. นางหรรณะ มหาเสน	๒๓. นางถนอม ออฮิปก	๓๖. นายนำ เรืองยิ่ง
๑๑. นายนิพนธ์ ชูศรี	๒๔. นางสมจิต เปี้ยฉิม	๓๗. นางพนิดา โดแสง
๑๒. นางสาวสุภัสสร พรหมจินดา	๒๕. นางหนูจวน รักษ์ชูชื่น	๓๘. นายผล แก้วมณี
๑๓. นางสาวสมจิต ชูศรี	๒๖. นายนุกูล เมฆหมอก	๓๙. นางเพชรภา จันทรเกตุ

๔๐. นายวิชาญ ทองขวัญ
๔๑. นางสาวผิยะ ชูช่วย
๔๒. นายอะสะ แหะหมัน
๔๓. นางวินัส มัธยม
๔๔. นางอัยยะ จิตณรงค์
๔๕. นางศิริณี ขำละลอง
๔๖. นางวรรณดี เหมพิทักษ์
๔๗. นายจิรวัฒน์ สมาค
๔๘. นางสาวน ขุนล่า
๔๙. นายนิม พรหมมา
๕๐. นางสาวสมจิต พรหมมา
๕๑. นายอุรณ พรหมมา
๕๒. นายโอช พรหมมา
๕๓. นางเล็ก พรหมมา
๕๔. นางอุไรพร เจือจุน
๕๕. นางแสด พรหมมา
๕๖. นางขี้ม พรหมมา
๕๗. นางจบ พรหมมา
๕๘. นายยุทธชาติ พ่อน้อย
๕๙. นางฉิด กกก่อเส้ง
๖๐. นางทัศนียา วรรณศิลป์

๖๑. นายประสิทธิ์ ทองคำ
๖๒. นางสาวเราะ ผาละเหียบ
๖๓. นายสมเกียรติ เพชรสงค์
๖๔. นายวิเชษฐ์ ขุนเคื้อ
๖๕. นายหมื่น หลีไธ้
๖๖. นางสาวนะ สุขแก้ว
๖๗. นายอะคัม หัสสะ
๖๘. นางสาวหยา ผาละเหียบ
๖๙. นางวิไล ผาละเหียบ
๗๐. นายกิตติการ จันทรสว่าง
๗๑. นายนิวัฒน์ จันทรสว่าง
๗๒. นายขี้ม จันทรสว่าง
๗๓. นายปวิศ ประมณี
๗๔. นายประวิทย์ ทองสีอ่อน
๗๕. นายนิมิต จันทรส่องแสง
๗๖. นายคำรัส ณรงค์
๗๗. นางวรรณมา มากชุมนุ
๗๘. นายปรุง จันทรสว่าง
๗๙. นางนงเยาว์ แสงสว่าง
๘๐. นายสมนิตย์ จันทรแก้ว
๘๑. นายหนูจันทร อินทร์โชโต

๘๒. นายประภาค ช่วยธรรมรัตน์
๘๓. นางสาวเกียรติญาณี ไกรรัตน์
๘๔. นางวิมล หนูคำสวน
๘๕. นางพวงน้อย จันทรแก้ว
๘๖. นายประทีป อมราพิทักษ์
๘๗. นางอุสา จันทรแก้ว
๘๘. นายอนุรักษ์ วรรณมณี
๘๙. นางสาวกุหลาบ จันทรสว่าง
๙๐. นางอรณี จันทะนา
๙๑. นางบุหลัน หยุทอง
๙๒. นายประสพ เส้นนับ
๙๓. นายหม้าห่อ โต๊ะหละ
๙๔. นางสาวสินี ทองสุกแสง
๙๕. นางหรรณะ หนูสวัสดิ์
๙๖. นางหลิยา หมักทองใหม่
๙๗. นางฮันเชื้อ แหะหมั
๙๘. นางกคิพร โต๊ะหะ
๙๙. นายคลเหลา กุสัน
๑๐๐. นางฮาหาว หมักหลิ

ทีมงานภาคสนาม ปตท.

เจ้าหน้าที่ประจำตำบล	นางสาวศิริณี ชูช่วย
เจ้าหน้าที่ประจำภาค	ว่าที่ร้อยตรีชาคริต ทองเต็ม
ที่ปรึกษาภาค	นายเสรี จุ้ยพริก

บริษัท ปตท. จำกัด (มหาชน)
๕๕๕ ถนนวิภาวดีรังสิต จตุจักร กรุงเทพฯ ๑๐๔๐๐
โทร. ๖๖(๐)-๒๕๓๘-๒๐๐๐
www.pttplc.com